

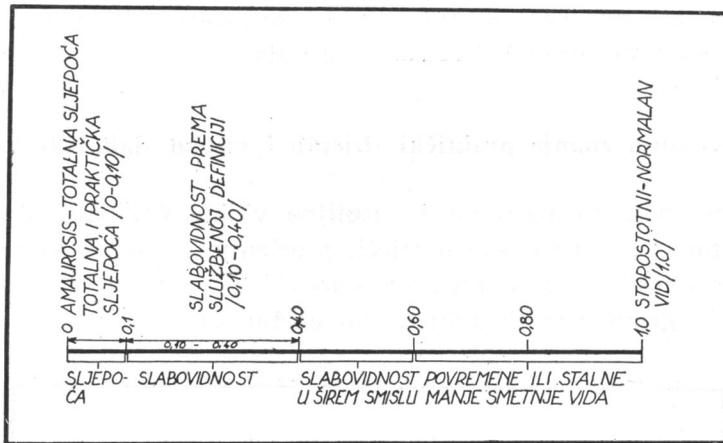
Gojko Zovko, viši predavač

Visoka defektološka škola, Zagreb

PRAKTIČKI SLIJEPO I VISOKO SLABOVIDNO DIJETE U NASTAVI

Danas se često susrećemo s problemom vizuelnog oštećenja u životu suvremenog čovjeka. Veliki broj takvih oštećenja ne predstavlja osobit problem s obzirom na stupanj oštećenja i mogućnost korekcije medicinskim sredstvima i optičkim pomagalicama. Pa ipak znatan broj osoba s vizuelnim oštećenjima ima u svakodnevnom životu i radu ozbiljne smetnje koje su direktno ili indirektno uzrokovane oštećenjem vida. Naročito su posljedice vizuelnog oštećenja evidentne u periodu školskog uzrasta. Zbog toga ćemo se ovdje ograničiti samo na slučajeve oštećena vida u periodu djetinjstva i mladosti. Smetnje koje djeca i omladina doživljavaju u procesu nastave utoliko su ozbiljnije ukoliko je stupanj vizuelnog oštećenja jače izražen. Te smetnje se manifestiraju na planu svakodnevnog savlađivanja nastavne građe kao zaostajanje u tempu usvajanja gradiva i kvaliteti učenja, na planu usvajanja navika kulturnog ponašanja i navika za rad, na planu socijalnog kontakta s vršnjacima i okolinom. Međutim, ako preciznije želimo definirati te smetnje, onda neminovno u prvi plan treba istaći ozbiljne poteškoće vezane za proces čitanja, pisanja, vizuelnog percipiranja te aktivnosti i zanimanja gdje se naročito traži precizna upotreba vida i duži vidni napor. Te su smetnje pretežno organskog karaktera, lokalizirane u mozgu ili na organu za vid, a manifestiraju se kao glavobolja, nesvjestice, morske bolesti, zatim kao funkcionalne smetnje u obliku nepravilnog funkcioniranja medija oka (rožnice, leće, staklovine, mrežnice, očne pozadine, očnog živca) i, napokon, kao smetnje koje su često i primarno posljedica pogrešnih i neadekvatnih oblika i metoda rada djeteta u školi i kod kuće. Stupanj oštećenog vida kao i izraženost smetnji na pedagoškom planu može biti veća ili manja. Ukoliko su organske i funkcionalne smetnje objektivno veće, utoliko ćemo u nastavi imati većih problema. Nastava s takvom djecom i omladinom treba da bude umješno organizirana i realizirana s mnogo upornosti, pedagoške vještine i takta u radu.

Da bi znali na koje kategorije djece se misli kada se govori o vizuelnoj hendikepiranosti, pokušat ću svrstati po rangu vizuelna oštećenja i objasniti termin — vizuelna hendikepiranost ili ozbiljno vidno oštećenje. Drugim riječima, odredit ću na kontinuumu amaurosis — stopostotni vid, granice i pružanje vizuelnih oštećenja koja često srećemo u praktičnom nastavnom radu, stručnoj i naučnoj literaturi pod nazivom sljepoća, praktična sljepoća, slabovidnost, slabovidnost u širem smislu, smetnje vida koje treba ili ne da razmatramo kao ozbiljnija vizuelna oštećenja u medicinskom, psihološkom, sociološkom i pedagoškom smislu, te lakše smetnje vida koje se s malim naporom mogu otkloniti ili ublažiti, pa ih kao takve ne ubrajamo u kategoriju ozbiljnih vizuelnih smetnji i poteškoća kojima vrlo često, osim povremene medicinske ili optičke pomoći, nije potrebno ništa više. Ako krajeve tog kontinuumu obilježimo tako da amaurosis (totalnu sljepoću) označimo sa 0, a stopostotni vid (potpuno normalan vid) s 1,0 onda bi to grafički izgledalo ovako:

Prema tome, na kontinuumu amaurosis — normalan vid razlikujemo ove osnovne kategorije vizuelnih oštećenja:

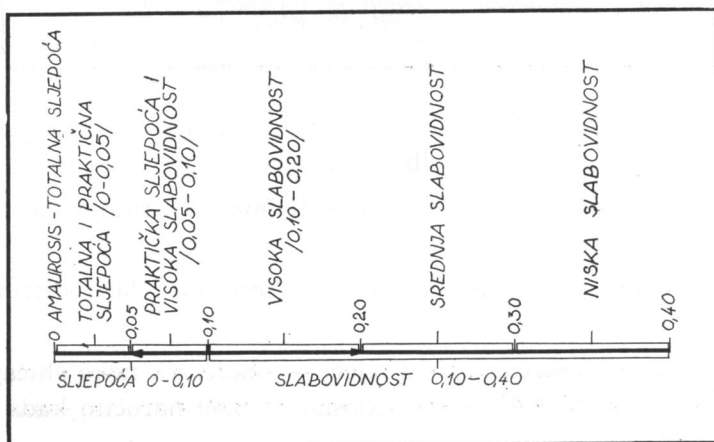
1. Sljepoća — obuhvaća slučajeve koji imaju oštrinu vida u rasponu od 0—0,10;
2. Slabovidnost — obuhvaća slučajeve koji raspolažu oštrinom vida od 0,10—0,40;
3. Slabovidnost u širem smislu riječi — obuhvaća neke slučajeve koji imaju ostatak vida od 0,40—0,60 odnosno do 0,80 naročito kada je prognoza vida loša;

4. trajne ili povremene smetnje vida koje nisu toliko velike da bi ih se svrstalo u kategoriju ozbiljnijih vizuelnih oštećenja, jer se one mogu sasvim otkloniti ili bar ublažiti da praktički nemaju nikakvih posljedica na vizuelnom, odnosno edukativnom planu individue.

To globalno svrstavanje vizuelnih oštećenja, odnosno vizuelne hendikepiranosti ne treba shvatiti kao definitivno. Prvo zbog toga što je svako svrstavanje po rangi i klasifikacija unaprijed izloženo ograničenjima, jer granice pojedinih vizuelnih oštećenja nije lako utvrditi na skali, a drugo zbog toga što je ono izvršeno uglavnom na temelju raspoložive oštine vida i stupnja oštećenja vida. Naravno, kad se vrši takva klasifikacija, trebalo bi uzeti u obzir i niz drugih faktora kao što su: karakter oštećenja, etiološki faktor, prognoza i vrsta oboljenja, te da li je oštećenje funkcionalno ili organsko. Pa ipak, bez obzira što se izloženoj klasifikaciji mogu staviti prigovori, ona nam pomaže da jasnije sagledamo oštećenje vida u cjelini te da sistematiziramo, fiksiramo i preciznije definiramo problem koji nas ovdje posebno interesira. Jedna kompleksnija klasifikacija vizuelnih oštećenja zahtijevala bi više prostora i vremena, pa čak i poseban osvrt što nije cilj i svrha ovog rada.

Putovi usvajanja znanja praktički slijepih i visoko slabovidnih učenika

Problem ovog razmatranja je ozbiljno vidno oštećenje ili vizuelna hendikepiranost u užem smislu riječi; preciznije, to je oštećenje vida u domeni praktičke sljepoće i visoke slabovidnosti. Radi jasnoće pokušat ću na crtežu grafički predstaviti tu kategoriju oštećenja vida.

Potrebno je napomenuti da niti kod nas niti u svijetu nema potpunog slaganja u tome što je to sljepoća, praktička sljepoća i visoka slabovidnost. Drugim riječima, slučajevi vizuelnih oštećenja raspoređeni na kontinuumu totalna sljepoća (amaurosis) — visoka slabovidnost nisu jednako definirani pa su za nas defektologe-tiflopedagoge jako interesantni jer ih želimo pobliže upoznati, odrediti i diferencirati, kako bismo u školama za slijepe i slabovidne mogli raditi na prilagođavanju i unapređivanju nastavnog rada s praktički slijepom i visoko slabovidnom djecom.

Kako se najveći broj upravo takve djece nalazi u školama za slijepe, postavlja se pitanje da li ispravno postupamo ako s djecom koja imaju ostatak vida do 0,10 pa i nešto više, radimo samo po metodama koje su adekvatne amauroticima.¹

U pokušaju da odgovorimo na to pitanje poslužit ćemo se sovjetskim i vlastitim iskustvima, naročito nekim rezultatima istraživanja L. A. Novikove u domeni pedagoške aktivnosti s praktički slijepima i visoko slabovidnima. Naime, pri razmatranju tog pitanja naročita je pažnja usmjerena na putove spoznavanja te primanja informacija iz vanjskog svijeta. Na temelju tih istraživanja izvršena je klasifikacija vizuelnih oštećenja s obzirom na mogućnosti i sposobnosti usvajanja znanja u zavisnosti od stupnja vizuelne oštećenosti.

Tako, pretežno taktilno-akustički put u usvajanju znanja koriste svi oni slučajevi koji ne raspolažu oštrinom vida većom od 0,04². S tom kategorijom vizuelnih oštećenja treba da se radi uglavnom »brailleovom metodom«, dakle koriste se metode nastave namijenjene slijepima (amauroticima), jer je ostatak vida takav da se slijepe osobe njime praktički u učenju i drugim preciznim poslovima, izuzevši u orijentaciji i kretanju, čak niti povremeno ne mogu uspješno služiti.

Druga kategorija praktički slijepih, koji raspolažu oštrinom vida od 0,05—0,10, može se uspješno koristiti vizuelno-taktilno-akustičkim putovima usvajanja znanja. Ovdje imamo novi moment koji se ogleda u zahtjevu za vizualizacijom nastave, za podešavanjem i organiziranjem nas-

¹ U nekim školama za slijepe i slabovidne bilo je pokušaja da se praktički slijepom i visoko slabovidnom djetetu vežu oči pri čitanju i pisanju u namjeri da ga se prisili i navikne da taktilno čita brailleovo reljefno pismo.

² Tu kategoriju vizuelne hendikepiranosti od 0—0,04 neki autori pokušavaju dalje diferencirati na slijedeće potkategorije i slučajeve koji imaju ostatak vida:

- od 0—0,005,
- od 0,005—0,02, i
- od 0,02—0,04.

Namjera je tih autora da skrenu pažnju na neophodnost respektiranja ovih diferencija ostatka vida u procesu nastave i uopće u rehabilitaciji praktički slijepih i slijepih osoba.

tafavnog rada i prema potrebi vida i prema potrebi taktilnog osjetila, odnosno sluha. Znači, ta kategorija praktički slijepe djece i omladine treba da se služi i crnim tiskom i brailleovim pismom, zavisno od predmeta, prirode građe, konkretne situacije i potreba svakog pojedinca. Zahtjev za vizualizacijom nastave u okviru ove kategorije vizuelnog oštećenja predstavlja korak dalje u prerastanju klasičnih oblika i metoda nastavnog rada s praktički slijepom djecom. Ali ne treba pretjerivati u realizaciji tog zahtjeva, jer su iskustva u SSSR-u pokazala da djeca s oštrinom vida od 0,05—0,08 ne mogu uspješno pratiti nastavu u školi za slabovidne, naročito u oblasti čitanja, pisanja i korištenja grafičkih nastavnih sredstava.

Treća kategorija visoko slabovidne djece i omladine ima oštrinu vida veću od 0,10; najčešće raspolaže vidom od 0,10—0,20 pa koristi vid kao osnovni put za usvajanje znanja i učenja, dok akustički i taktilni način služe kao dopunski putovi. To znači da cjelokupna nastava s tom kategorijom vizuelno hendikepirane djece mora biti organizirana i usmjerena tako da se osigura puno i racionalno korištenje vidnog potencijala i izbjegne njegovo naprezanje kao i druge neželjene posljedice kako za vid tako i za ličnost djeteta narušenog vida. Sve to uvjetuje da se organizira adekvatna diferencirana nastava s tom kategorijom vizuelno hendikepirane djece. Kao primjer navodim kako se djeca oštećenog vida školuju u SSSR-u:

— Djeca koja raspolažu vidom od 0—0,4 školuju se u školi za slijepe po metodama za slijepe.

— Djeca koja raspolažu vidom od 0,05—0,08 prate nastavu u školi za slijepe po metodama za slabovidne i slijepe. Veliki dio te djece uči oba pisma, brailleovo i crni tisak.

— Djeca s oštrinom vida od 0,09—0,30 školuju se u školi za slabovidne. Ta djeca obično imaju, osim smanjene oštrine vida, još po neki nedostatak, kao oštećenje fundusa oka, suženo polje vida, daltonizam, progresivno oboljenje i drugo.

— Djeca koja raspolažu s oštrinom vida od 0,40 pa čak i većom školuju se u posebnim odjeljenjima za slabovidne u sastavu redovnih škola.

Što se tiče ostalih anomalija koje često prate vizuelno oštećenje, Institut defektologije u Moskvi ispitivao je grupu od 5191 slijepog i slabovidnog djeteta; pokazalo se da od navedenog broja 14,1 posto ima oštećenu djelatnost CNS koja često uvjetuje odstupanja u razvitku djeteta, a ne sljepoća i slabovidnost kako se to obično misli. U oblasti ispitivanja aktivnosti mozga rezultati su pokazali da se encefalogram kod slijepih odlikuje niskoamplitudnim beta-ritmom i nedostatkom alfa-ritma. Pa-

tološke promjene nisu primijećene kod slijepih, izuzev traumatizma glave, a te su promjene zapažene i kod onih koji normalno vide kad je u pitanju traumatizam glave.

Pa ipak, utjecaj vizuelnog oštećenja na ličnost djeteta vrlo je značajan. Smanjena oštrina vida i ograničenja koja se javljaju kao posljedica takvog stanja na planu školskih i izvanškolskih aktivnosti osjetno utječu na dijete kao individuum te na njegovu cjelokupnu ličnost. Svako-dnevno suočavanje s poteškoćama u čitanju, pisanju, crtanju, praćenju tekstova, grafičkih radova, prikaza na školskoj ploči, na ekran-platnu, na dijapozitivima i slikama, u udžbenicima, u drugim prilikama i situacijama gdje se traži precizan vid na blizinu i daljinu, ima odraza na dijete i njegovo ponašanje. Sudjelovanje u igri i na planu socijalnog kontakta također je osjetljivo područje, pogotovu ako je smanjeni vid popraćen nekom vidljivom anomalijom ili estetskim nedostatkom na očima (exophthalmus, mikrophthalmus, defekt vjeđa, očne jabučice).

Posebno školovanje praktički slijepih i visoko slabovidnih učenika

Naravno da postotak vida s kojim raspolaže praktički slijepi i visoko slabovidni učenik sam po sebi nije velik, pa ipak njegovo značenje za život, učenje i orijentaciju upravo je golemo. Baš zbog takvog izuzetnog značenja raspoloživog vida nameće se potreba i prioritetan zadatak da se taj vid njeguje, razvija i čuva od daljnjeg progresivnog opadanja. Razlozi za eventualno opadanje vida mogu biti vrlo različiti. Veliki dio tih uzroka otklanja se oftalmološkim putem, a jedan se dio otklanja ili ublažuje pedagoško-didaktičkim mjerama. Ovdje se ne želim upuštati u eventualne intervencije oftalmologa s namjerom da spriječe opadanje oštrine vida. Naprotiv, želim istaći u prvi plan kako i što se može poduzeti na didaktičko-pedagoškom planu da se spriječi naprezanje i slabljenje vida.

Ako se radi o djetetu s iole značajnijim postotkom ostatka vida, prva stvar koju moramo osigurati jest da se tačno informiramo o prirodi, karakteru, vrsti i stupnju narušenog vida, dijagnozi i prognozi oboljenja te efektu poduzetih mjera u domeni medicinskog tretmana. Nakon detaljnog upoznavanja djeteta iz raspoloživih izvora, kao i njegovih potreba, nastojimo na adekvatan način postepeno udovoljavati tim potrebama. Naravno, nas prvenstveno interesiraju potrebe djeteta u oblasti učenja, komuniciranja, kretanja, igre, zabave, socijalizacije u sredini vršnjaka i porodičnoj sredini. Sve te potrebe nastojat ćemo sukcesivno zadovoljavati u suradnji s oftalmologom, pedijatrom, psihologom, roditeljima, dječjom

okolinom, kao i vlastitim pedagoškim i nastavnim radom. Kao princip rada u nastavi moramo stimulirati princip sistematske, unaprijed dobro pripremljene i smišljene aktivnosti sa svakim pojedincem. Dužina te aktivnosti, zajedničke i individualne, mora biti usklađena s prirodom djeteta, njegovim općim intelektualnim i somato-psihičkim mogućnostima kao a kapacitetom raspoloživog vida djeteta.

Aktivnost djeteta u nastavi treba da se odvija tako da se raznovrsne i organizirane aktivnosti smjenjuju sukcesivno, neopaženo, prirodno, bez zastoja, iako ih nastavnik unaprijed planira. Osim naizmjeničnog smjenjivanja raznovrsnih aktivnosti u toku nastave — npr. čitanje tekstova, slušanje radio-emisija, pisanje, modeliranje, igra — često je potrebno i direktno sukcesivno smjenjivanje rada i odmora, naročito u onim slučajevima kad se radi o specifičnim i težim oštećenjima, pa je poslije svakog iole ozbiljnijeg vidnog napora potrebno oči odmoriti (glaukom, otcjepljenje mrežnice) zatvaranjem očiju, gledanjem u zelenilo, gledanjem u daljinu, boravkom na svježem zraku. Slijedi zaključak da je u nastavnom radu s praktički slijepom i teže (visoko) slabovidnom djecom potrebno provoditi u život princip smišljene i adekvatne odgojno-obrazovne aktivnosti u kojoj prema svojim mogućnostima sudjeluju istovremeno ili sukcesivno svi učesnici.

U vezi s tim valja istaći najnovije shvaćanje didaktičke teorije slabovidnih da se o vidu u nastavi treba starati aktivnom metodom, što znači da je napušteno nekadašnje stanovište da ćemo vid očuvati i zaštititi od naprezanja, odnosno slabljenja reduciranjem i izbjegavanjem upotrebe vida kako u školi tako i u drugim životnim situacijama. Naprotiv, danas se traži upotreba i korištenje vida u procesu nastave kao bitnog faktora u usvajanju znanja. Međutim, treba imati na umu da se tu misli na adekvatno korištenje vida po dužini vizuelnog percipiranja, po vrsti i karakteru objekta percipiranja, po njegovoj boji, osvjetljenosti, udaljenosti, dinamičnosti, položaju u prostoru. Taj novi zahtjev — da se vid aktivno koristi — rezultat je saznanja da se prikladnom upotrebom vida u komfornoj vidnoj atmosferi vid ne napreže preko dopuštene granice, da se upotrebom i racionalnim korištenjem vid vježba, da se usavršava samostalna upotreba vida sa strane djeteta, da dolazi do jačeg izražaja preciznost i jasnoća u percipiranju, da se razvija smisao za fiksaciju i jači vidni napor, koordiniranost i uzajamno dopunjavanje vizuelnih i nevizuelnih faktora, što može utjecati na povećan stupanj sposobnosti vizuelnog percipiranja i usvajanja znanja tim putem. Zahvaljujući takvom vježbanju i aktivnom korištenju raspoloživog vida oko postaje sposobno da jače i duže fiksira, dijete zapaža detalje koje prije nije razlikovalo, čini veći vidni napor, jasnije nazire konture, intenzivnije i u većoj mjeri

reagira na podražaje iz okoline i tako omogućava prenošenje što većeg broja impulsa u koru velikog mozga.

Međutim, intenzivnim vježbanjem vida ne utječemo toliko na njegovo poboljšanje u kvantitativnom smislu, već pridonosimo podizanju stupnja njegove funkcionalnosti koja je često vrlo značajna u životu praktički slijepog i teže slabovidnog djeteta. Uzmimo primjer nekog dječaka koji prije sistematskih vježbi vida i sposobnosti vizuelnog percipiranja nije zapažao detalje na predmetu, ali ih nakon izvjesnog perioda, zahvaljujući intenzivnom vježbanju, počinje uočavati i razlikovati, iako se oštrina vida nije bitno izmijenila. Iz toga proizlazi zaključak da dijete može učiti i naučiti kako da uspješno koristi svoj skromni vid, gdje da se postavlja u odnosu na izvor svjetla, koliko dugo može neprekidno percipirati, koja mu atmosfera i materijal za rad najbolje odgovaraju. Slijedi zaključak da je jedan od osnovnih principa rada u nastavi s djecom narušenog vida stalno i sistematsko korištenje vida i njegovo vježbanje radi izbjegavanja nekontroliranog naprezanja i povećanja funkcionalnosti i kapaciteta vida.

Nastavni rad s praktički slijepom i visoko slabovidnom djecom izuzetno je težak, delikatan i stručan. Takav karakter nastavnog rada rezultat je prirode i stupnja vizuelnog hendikepa kao i potreba takvog djeteta na edukativnom planu. Ograničenost u upotrebi vida, naročito u čitanju i pisanju, povećana potreba za posebnim, pretežno individualno adaptiranim tekstovima, za sredstvima nastave, za tehničkim i optičkim pomagalicama, za kreiranjem komforne atmosfere, za upućivanjem učenika u tehniku upotrebe optičkih pomagala, sredstava za rad, za racionalnim korištenjem vizusa i ekonomiziranjem vlastitim vizuelnim potencijalom donekle karakterizira nastavu s tom kategorijom djece.

Osim toga posebnost nastavnog rada neminovno implicira postepeno i sistematsko upućivanje praktički slijepog i teže slabovidnog djeteta u razumijevanje vlastitog hendikepa, vlastite intelektualne, fizičke i socijalne situacije. Svrshodnim nastavnim radom nastojat ćemo da ta djeca, pored savlađivanja nastavne građe predviđene programom, usvajaju ispravne navike ponašanja, razumne poglede na vlastitu situaciju, da razumiju ponašanje okoline. Drugim riječima, treba nastojati da se praktički slijepa i visoko slabovidna individua osposobi i razvije do te mjere da je sposobna ispravno i stvaralački postavljati se i odnositi prema sebi, svojoj okolini, prema porodici i njenim članovima, vršnjacima, radu, učenju i vlastitom nedostatku.

Delikatnost i stručnost nastavnog rada s tom kategorijom vizuelno hendikepirane djece ogleda se i u tome da u toku nastavnog rada, u periodu pojedinih nastavnih aktivnosti, osim didaktičkih, moramo imati na

umu etiološke i zdravstvene momente koji su u tijesnoj vezi sa stanjem vida te određuju njegov status i perspektivu. U prilog toj tvrdnji treba naglasiti neophodnost zajedničkog stručnog rada nastavnika defektologa i liječnika specijaliste-oftalmologa na formuliranju i preciziranju potreba, ograničenja i mogućnosti vizuelno hendikepiranog djeteta na edukativnom, fizičkom i socijalnom planu. U toj je oblasti osjetljivost rada s ovom kategorijom djece najviše izražena, jer pogrešnim radom možemo učiniti više štete nego koristi. Napornost i stručnost nastavnog rada evidentne su i u činjenici da se nastavni rad mora prilagoditi svakom pojedincu ili grupi, što znači da treba vješto kombinirati metode, methodske postupke, sredstva i oblike, da nastavnik najčešće sam treba da pribavlja nastavna sredstva, da ih izrađuje, modelira, crta, piše i pronalazi tekstove adekvatnih veličina, da ih adaptira u tehničkom i odgojno-obrazovnom pogledu. Nastavnik koji radi na edukaciji te kategorije vizuelno-hendikepirane djece — osim općih odlika, ljubavi za rad, energije i jake volje da ustraje u poslu — mora posjedovati i specijalne sposobnosti, a naročito razvijene tehničke sposobnosti, razvijen smisao za lijepo, za izbor pastelnih boja, za estetsko kombiniranje boja i osvjetljenja i vladati drugim tehnikama značajnim za proizvodnju i upotrebu nastavnih sredstava i pomagala. To sve upućuje na zaključak da je rad s vizuelno hendikepiranom djecom, a naročito s praktički slijepom i visoko slabovidnom izuzetno naporan, da traži permanentno zalaganje i stručno usavršavanje te angažiranje cijele ličnosti sa svrhom da zadovolji vizuelne, taktilne i akustičke potrebe i putove u procesu usvajanja znanja te djece.

Važan zadatak u nastavi s tom kategorijom djece jest da se radi na sprečavanju ili otklanjanju već formiranih eventualnih posljedica vizuelnog hendikepa na ličnost djeteta, na njegovo držanje, vladanje, emotivni, intelektualni i socijalni život. Pri tome ne smijemo zaboraviti na zahtjev, da vizuelno hendikepirano dijete treba usvajati znanja, fizički napredovati, intelektualno i psihički se razvijati istim tempom kao i njegovi vršnjaci neoštećena vida. To treba stalno imati na umu i osigurati da se praktički slijepa i visoko slabovidna djeca normalno razvijaju na putu k integraciji u život ljudi neoštećena vida.

L I T E R A T U R A

G. Zovko: »Pedagoški aspekt slabovidnosti«, str. 29—49 i 116—137, Zagreb, 1966.

B. I. Kovalenko i N. B. Kovalenko: »Tiflopedagogika«, glava III, APN RSFSR, Moskva, 1962.

N. N. Zislina, L. A. Novikova, M. B. Ejdinova: »Električeskaja aktivnost mozga slabovidjaščih detej«, »Slabovidjaščie deti«, APN, SSSR, str. 80—112, Moskva, 1967.

Dr. Bohumil Fafl: »Vyuka detis težkymi vadami zraku«, »Z Teorie i praxe Defektologie«, str. 233—238, Universita Karlova, Praha 1967.

Dr. Zvonimir Pavišić: »Oftalmologija«, Zagreb, 1962.

Gojko Zovko, professor

High School for Defectology, University of Zagreb

THE PRACTICALLY BLIND AND HIGHLY PARTIALLY-SIGHTED CHILD IN INSTRUCTION

SUMMARY

In the introductory part of the paper the problem of the concept and term visually handicapped are being discussed. The author gives a classification of visual impairments and in this manner comes to the category of practical blindness and highly partially sighted. The category of practically blind and highly partially-sighted children are the subject of the paper. In the article stress is laid on the aim of educating the practically blind and highly partially-sighted children with reference to the ways of receiving information, acquiring knowledge and a rational use of residual sight. Several important principles of work with this category of children have been pointed out and in particular the requirement that sight should be cared for through an active method. At present in the instruction of the practically blind and highly partially-sighted children an adequate use of the sight is required as an essential factor in acquiring knowledge and the development of the ability of visual perception, thereby creating a serious change in the classical view that sight in instruction should be used as little as possible in order to protect it. Special emphasis has been laid on the peculiarities in instruction with this category of visually handicapped children in the domain of methods of teaching, methods of treatment, forms, materials, programming of the curriculum, co-operation of teacher with the ophthalmologist, parents and the environment where the child lives and works.

It has been finally stated that the degree of residual sight seriously influences the programming and process of instruction and emphasizes the role of the teacher in it as well as the socialization of the practically blind and highly partially-sighted pupils.